

Turist Rehberliği Programlarındaki Öğretim Elemanlarına ve Öğretim Planlarına Yönelik Bir Değerlendirme*

Doç. Dr. Lütfi ATAY
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Turizm Fakültesi
lutfiatay@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-2598-6227>

Arş. Gör. Alparslan GÜVENÇ
Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Turizm Fakültesi
alparslanguvenc@isparta.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-6195-0654>

Sedat BOZDOĞAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
sedat.bozdogan1734@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7342-4299>

DOI: <https://doi.org/10.37847/tdtad.1022630>

Makale Türü: Derleme

Makale Gönderim Tarihi: 13.11.2021

Makale Kabul Tarihi: 23.02.2022

Özet

Amaç: Bu çalışmada, Türkiye’de üniversitelerde meslek yüksekokullarındaki ön lisans ve turizm fakültelerindeki lisans düzeyinde mevcut olan turist rehberliği eğitimi veren programların öğretim elemanı ve öğretim planı açısından mevcut durumunun tespiti amaçlanmıştır. Ön lisans ve lisans düzeyindeki turizm rehberliği programları ayrı ayrı değerlendirilmiş ve bu kapsamda programlardaki öğretim elemanı, öğretim planları ve öğretilen yabancı dil derslerine ilişkin veriler değerlendirilmiştir.

Yöntem: Bu çalışmada ikincil veriler (lisans ve ön lisans programları) üzerinden bir kaynak taraması yapılmıştır. 2020 yılı verilerinin baz alındığı, kaynak taraması niteliğinde hazırlanan bu çalışmada Yüksek Öğretim Kurulu ve ilgili akademik birimlerin resmi web sitelerindeki ikincil verilerden faydalanılmıştır.

Bulgular: Verilerin analizi sonucunda turist rehberliği eğitiminde rol alan öğretim elemanlarının çoğunluğunun turist rehberliği alanında bir akademik dereceye sahip olmadıkları görülmüştür. Ayrıca, bazı öğretim planlarının program yeterliliklerinden ziyade öğretim elemanı yeterliliklerine odaklanılarak düzenlendiği ve öğretim planlarında Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği’nde belirtilen derslerin karşılanmasının yeterince dikkate alınmadığı tespit edilmiştir. Verilen yabancı dil derslerinde de belirli dillerde bir yoğunlaşma olduğu fakat genel olarak ikinci yabancı dil seçeneği sunma konusunda bir sorun olmadığı görülmüştür.

Tartışma: Çalışmanın bulguları alan yazındaki ilgili çalışmaların bulgu ve sonuçları ile tartışılmış, akademik birimlerdeki öğretim planı ve akademik kadro tahsisine ilişkin çeşitli öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turist Rehberliği, Turist Rehberliği Eğitimi, Turist Rehberliği Programları, Turizm Rehberliği

* Bu çalışma IV. Ulusal Turist Rehberliği Kongresi’nde geniş özet olarak sunulmuştur.

An Evaluation of Instructors and Curriculums in Tourist Guidance Programs

Abstract

Purpose: In this study, it is aimed to determine the current status of the tourist guide education programs available at the associate degree in vocational schools and undergraduate level in tourism faculties at Universities in Turkey in terms of instructors and curriculum. Tourism guidance programs at the associate and undergraduate level were evaluated separately, and in this context, the data on the instructors, curriculums and foreign language lessons taught in the programs were evaluated.

Method: In this research, a literature review was made on secondary data (undergraduate and associate degree programs). In this study, which was prepared as a source review and based on the data of 2020, secondary data on the official websites of the Council of Higher Education and related academic units were used.

Findings: As a result of the analysis of the data, it was seen that the majority of the instructors who play an important role in tourist guide education do not have an academic degree in the field of tourist guiding. In addition, it has been determined that some of the curriculums are designed by focusing on the qualifications of the instructors rather than the program qualifications, and that the teaching of the courses specified in the Tourist Guidance Vocational Regulation is not taken into account sufficiently in the teaching plans. It has been observed that there is a focus in certain languages among languages, but there is no problem in offering a second foreign language as optional in general.

Discussion: Findings of this study was evaluated according the findings and results of related studies in literature, the various suggestions have been put forward regarding the curriculums and the allocation of staff in academic units.

Key Words: Tourist Guidance, Tourist Guidance Education, Tourist Guidance Curriculums, Tourism Guidance

Giriş

Türkiye’de turist rehberliğinin, meslek kanunu ile korunduğu görülmektedir. Bu bağlamda turist rehberi olma şartları ve mesleğe dair tüm usul ve esaslar 2012 tarihinde yürürlüğe giren “6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu” ve 2014 yılında yürürlüğe giren “Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği” kapsamında belirlenmiştir.

Türkiye’de turist rehberinin; yerli veya yabancı turistlere bir plan kapsamında öncülük eden, belirlenen noktalarda bilgi aktarımı yapan, ülkenin veya bölgenin tanıtımını yapan, gezginlerin sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda doğru bilgiler edinmesine katkıda bulunan, somut ve somut olmayan kültürel miras tanıtımı yapan, planlanan turun gerçekleşmesini sağlayan ve tur boyunca turistlerden sorumlu olan kişi olarak tanımlarda yer aldığı görülmektedir (Ahipaşaoğlu, 2006; Çimrin, 1995; Mısırlı, 2015; Yarcın, 1993). “6326 Sayılı Turist Rehberliği Meslek Kanunu” ise rehberi, Meslek Kanunu hükümleri uyarınca mesleğe kabul edilerek turist rehberliği hizmetini sunma hak ve yetkisine sahip gerçek kişi olarak ifade etmektedir.

Kanuni düzenlemelerin geçmişine bakıldığı zaman turist rehberliği mesleğinin eğitim, ilke ve uygulama konularında değişikliklere uğradığı görülmektedir. Konunun eğitim

boyutunu ele aldığımızda karşımıza iki tür uygulama çıkmaktadır. Bunlar, yaygın eğitim ve örgün eğitim modelleridir.

Türkiye’de turist rehberliği yaygın eğitimi Kültür ve Turizm Bakanlığı himayesinde açılan, Turist Rehberleri Birliği tarafından yürütülen ve sonucunda başarılı katılımcıların turist rehberliği ruhsatnamesi almasına olanak tanıyan sertifika programlarını kapsamaktadır. Bu kursların nerede, ne zaman ve hangi diller için açılacağı belirli olmayıp tamamen Kültür ve Turizm Bakanlığı inisiyatifindedir. Turist rehberliğinde yaygın eğitim yasal olarak mümkün olsa da var olan uygulamalar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye’deki mevcut örgün eğitim programlarının sayısı ve ihtiyacı karşılama potansiyeli dikkate alınarak turist rehberliği sertifika programlarının açılmadığı görülmektedir.

Turist rehberliğinin örgün boyutu ele alındığında Türkiye’de ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeyde eğitim verildiği görülmektedir. “Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksekokulu Turizm Rehberliği Programı” ön lisans düzeyinde ilk öğrencileri kabul ederek 1992 yılında ilk mezunlarını vermiş, lisans seviyesinde ise “Erciyes Üniversitesi Nevşehir Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu” 1997 yılında ilk öğrencilerini kabul etmiştir (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013). Günümüzde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) atlasına göre 38 adet lisans, 26 adet ön lisans ve 30’dan fazla yüksek lisans olmak üzere çok sayıda turist rehberliği programı mevcuttur.

Üniversitelerin turist rehberliği ile ilgili programlarının daha önemli hale gelmesi ve rehber eğitiminde tek alternatif olması, programların eğitim-öğretim kalitesinin önemini de ön plana çıkarmıştır. Turist rehberliği eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ve rehberlik eğitimlerine ilişkin veriler dikkate alındığında; yabancı dil eğitiminin yetersizliği, mezunların nitelikleri, müfredat farklılıkları, öğretim elemanı profilleri ve ders içerikleri ile öğretim planları gibi konuların öne çıktığı görülmektedir. Özellikle, turist rehberliği eğitiminde üniversitelerin rehberlik programlarında istihdam edilen öğretim elemanlarının niteliklerinin, programlarda verilen derslerin ve yabancı dil eğitiminin öne çıkan sorunlar olduğu görülmektedir (Arslantürk, 2010; Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013; Güven ve Ceylan, 2014; Eker ve Zengin 2016; Baytok, Boyraz ve Kabakulak, 2019).

Söz konusu bu sorunların araştırılmasına yönelik planlanan bu çalışma, ön lisans ve lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren programlardaki öğretim planlarının ve öğretim elemanlarının durumunu tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, üniversitelerin turist rehberliği eğitimi veren ön lisans ve lisans programlarının mevcut öğretim planları ve öğretim elemanları, 2020 yılı itibarıyla ilgili kurumların resmi web sitelerinden toplanan verilerle değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu tespit edilen bulgular üzerinden sorunların çözümüne ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Alanyazın

Turist rehberliği mesleğinin başlangıcı, ilk olarak yazılı kaynaklarda bahsedilen Mısırlı rahipler ve M.Ö 7. Yüzyılda başlayan olimpiyat oyunları sonucunda ortaya çıkan seyahat

hareketliliklerine dayandırılmaktadır (Ahipaşaoğlu, 2006). Tarihçi Herodot ise ziyaret ettiği yerleri kayıt altına alıp aktarmasıyla turist rehberliği mesleğinin öncüllerinden biri olarak kabul edilmektedir (Mısırlı, 2015). Yine aynı şekilde gezdiği yerlerin ve yaşadığı tecrübelerin kaydını sağlayıp günümüze kadar aktaran seyyahlardan Evliya Çelebi ve Orta Çağ seyyahlarından Marco Polo da Herodot gibi yol gösterici olması sebebiyle ilk gezgin rehberler arasında değerlendirilmiştir (Gökdemir, 2017). Çağdaş anlamda ilk seyahat faaliyetleri ise sanayi devrimiyle beraber gelişen ulaşım, konaklama ve iletişim olanaklarının da etkisiyle Thomas Cook'un düzenlemiş olduğu paket turlara dayanmaktadır (Mısırlı, 2015). Bu turlar rehberlik faaliyetinin de modern anlamda şekillenmesine yol açmıştır.

Tarih boyunca antik çağlara kadar uzanan bir geçmişe sahip olan turist rehberliğinin mesleki anlamda belirli standartlara oturtulması ise nispeten daha güncel bir durumdur. Mesleğin Türkiye'deki gelişimine baktığımızda ise kaynaklar bizi Osmanlı dönemine kadar götürmektedir. Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla birlikte Avrupa ile gelişen ilişkiler sonucunda oluşan özellikle azınlıklar içindeki hareketlilik sonucunda tercüman rehberlik mesleği ortaya çıkmıştır (Değirmencioğlu, 2001). Bu bağlamda, meslekle ilgili ilk yasal düzenlemeler 29 Ekim 1890 tarihinde yayınlanmış olan "190 sayılı Nizamname"de tercümanlık adı altında düzenlenmiştir fakat uygulama konusunda yeterince etkin olunamamıştır (Çimrin, 1995). Rehberlik de dahil olmak üzere bazı turizm konuları cumhuriyetin ilanıyla birlikte kurulan Türkiye Seyyahin Cemiyeti yetkisinde düzenlenmeye başlamıştır (TURING, 2021). Bu kurumun belirli niteliklere sahip yöneticileri, devlet adına tüm tercüman rehberlere verilen bir kursun ardından sınav uygulayarak ilk defa bir lisans uygulaması başlatmıştır (Ahipaşaoğlu, 2006). 8 Kasım 1925 tarihinde ise "2730 sayılı Ecnebi Seyyahlara Tercümanlık ve Rehberlik Edecekler Hakkında Talimatname" yayınlamış rehberlik kavramı ilk defa burada ortaya çıkmıştır (Ahipaşaoğlu, 2006). Bu kararname ile tercüman rehberlere belediyelerden belge alma zorunluluğu getirilmiş (Çimrin, 1995) ve rehberlik eğitimi konusunda bazı ilkeler belirlenmiştir (Mısırlı, 2015). Fakat o dönemde turistik faaliyetlerle ilgilenen bir kurum olmaması sebebiyle rehberlerin yeterliklerinin belirlenmesi konusundaki sınav zorunluluğu uygulamaya alınamamıştır (Çolakoğlu, Epik ve Efendi, 2007).

1920'li yılların sonlarında, ekonomik krizin de etkisiyle Türkiye'de de turizm durma noktasına gelmiş ve tam bu sırada, 1928 yılı Aralık ayında İstanbul İktisat Müdürlüğü bir rehberlik kursu açılacağını duyurmuş ve bu kursa kabul edilen adaylardan 50 kişi tercüman-rehber olmaya hak kazanmıştır (İRO, 2021). Bu kurs, kapsamıyla ve sınavdan geçme mecburiyetini detaylı bir şekilde açıklığa kavuşturmasıyla turist rehberliği eğitiminde önemli bir kilometre taşı olmuştur (Çimrin, 1995). 1935 yılına gelindiğinde ise belediyelerde turizm şubelerinin kurulmasıyla beraber bir kurs daha açılmış ve bu kurstan 53 kişi mezun olmuştur. Fakat, 1940'lı yıllarda II. Dünya Savaşı'nın etkisi ile turizm faaliyetleri durmuş ve rehberlerin büyük çoğunluğu mesleği bırakmak zorunda kalmıştır (Çimrin, 1995; Değirmencioğlu, 2001).

1950'li yıllara gelindiğinde ise modern turizm anlayışı öne çıkmış ve 1950 yılındaki İkinci Turizm Danışma Kurulu'na Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nce turizm sektörünün önemini öne çıkaran "Turist Tercüman Rehberliği" adı altında bir rapor sunulmuştur. Akabinde, 1951 yılında Türkiye Milli Talebe Federasyonu (TMTF) rehberliğin dönemin şartlarına uygun hale getirilmesi konusunda bir çalışma yapmıştır. Üniversite öğrencileri için düzenlenen rehberlik kursunu tamamlayan 129 kişi mesleğe kabul edilmiştir. 1955-60 yılları arasında da çeşitli öğrenci kuruluşlarının girişimleri ile başlatılan ve İstanbul Belediyesi ile Basın Yayın İstanbul İl Müdürlüğü tarafından yapılan iki farklı kurstan 128 öğrenci mezun olmuş ve rehberlik yapmaya hak kazanmışlardır (İRO, 2021). 20 Ağustos 1963 tarihinde kurulan ve ilgili konularda nitelikli eleman yetiştirmek amacıyla kurslar, uzman okullar açabilen Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, 1964-68 yılları arasında başta İstanbul'da, İzmir'de ve Ankara'da olmak üzere çeşitli rehberlik kursları organize etmiştir. Bu kurslar bir yönetmeliğe değil "8 Kasım 1925 gün ve 2730 sayılı Kararname"ye dayandırılmış, hizmet içi talimat ve genelgelerle düzenlenmiştir (Ahipaşaoğlu, 2006; Çimrin, 1995; Değirmencioglu, 2001).

Turist rehberliği ile ilgili ilk yönetmelik ise 3 Eylül 1971 tarihinde "Tercüman Rehber Kursları ve Tercüman Rehber Yönetmeliği" adı altında çıkarılmış ve bu yönetmelik 1974 yılına gelindiğinde "Profesyonel Turist Rehberliği Kursları ve Profesyonel Turist Rehberliği" adını almıştır (Çimrin, 1995). Aynı yönetmelik 1983, 1986, 1988, 1995 ve 2005 yılında yapılan değişikliklerle yeni düzenlemelerle beraber "Profesyonel Turist Rehberliği Yönetmeliği" adını almıştır (Çolakoğlu vd., 2007; Gökdemir, 2017; İRO, 2017). Turist rehberliği mesleğine dair günümüzde geçerli olan kanuni düzenleme ise 07.06.2012 tarihinde TBMM'de kabul edilmiş ve 22.06.2012 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan "6326 Sayılı Turist Rehberliği Kanunu" ve bu kanun doğrultusunda hazırlanmış olan "26 Aralık 2014 tarihli ve 29217 sayılı Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği"dir (Gökdemir ve Yüksel, 2020).

Türkiye'de turist rehberliği eğitimi yaklaşık 100 yıllık bir geçmişe sahip olsa da günümüzde sektör ve akademi içerisinde hala tartışılan bir konudur. Rehberlik eğitiminde ilkeler ve uygulamalar arasında farklılıkların olduğu ve rehberlik eğitimi veren yükseköğretim kurumlarındaki rehberlik programlarındaki eğitim içeriklerinin de ciddi farklılıklar olduğu görülmektedir (Arslantürk, 2010; Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013; Güven ve Ceylan, 2014; Eker ve Zengin, 2016; Büyükkuru ve Çokal, 2018; İşçeli ve Kılıç, 2018; Baytok, Boyraz ve Kabakulak, 2019; Tanrısever, Bektaş ve Koç, 2019). Uygulamadaki farklılıklardan dolayı, turist rehberliği eğitimi konusu turizm akademisyenlerinin araştırma alanlarından birisidir. Konuyla ilgili çalışmalar genel olarak öğretim planlarını ve öğretim elemanlarını inceleme üzerine yapılan çalışmalar, rehber görüşlerine yönelik çalışmalar ve öğrenci odaklı çalışmalar olmak üzere üç grup altında değerlendirilebilir.

Öğretim planları ve öğretim elemanları üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde, Yenipınar ve Zorkirişçi'nin (2013) turist rehberinin sahip olması gereken donanımları tespit etmeyi ve bu doğrultuda uygun öğretim planı belirlemeye yönelik öneriler sunmayı amaçladıkları çalışma dikkate çekmektedir. Çalışmada Türkiye'de turizm rehberliği lisans

eğitimi veren programların öğretim planları ve belirlenen Avrupa Birliği ülkelerindeki lisans düzeyindeki turist rehberliği ders programları kıyaslanmıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'deki turist rehberliği öğretim planlarındaki teknik derslerin yeterli düzeyde olmadığı, lisans düzeyinde eğitim verebilecek yeterli donanıma sahip öğretim elemanı bulma sıkıntısı yaşandığı ve ders içeriklerinin genellikle Türkiye'ye gelen yabancı turistlere odaklı olduğu gibi bulgulara ulaşılmıştır. Öğretim planlarına rehberlikte uzmanlaşmaya yönelik derslerin eklenebileceği gibi öneriler sunulmuştur. Bir diğer çalışmada ise (Güven ve Ceylan, 2014) ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim veren turist rehberliği programlarının öğretim planlarının "Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği"nde belirtilen derslere uygunluğu incelenmiştir.

Çalışmada turist rehberliği eğitimi veren okullar tespit edilip öğretim planları ortaya çıkarılmış ve amaca yönelik bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Çalışma sonucunda mevcut öğretim planlarındaki derslerin Yönetmelik'te belirtilen derslerle uyum göstermediği, Yönetmelik'te belirtilen derslerin bazı okullarda farklı isimlerde yer aldığı veya seçmeli ders olarak sunulduğu tespit edilmiştir. Son olarak, Yönetmelik'te belirtilen derslerin turist rehberliği eğitimi veren okulların öğretim planlarına zorunlu olarak dahil edilmesi gerektiği, turist rehberliği eğitimi veren kurumların eşgüdüm halinde çalışarak bir öğretim planı oluşturması ve bakanlığa sunması şeklinde önerilerde bulunulmuştur. İşçeli ve Kılıç (2018) yaptıkları çalışmada benzer bir amaçla lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren kurumların öğretim planlarını Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği'nde yer alan zorunlu derslerle kıyaslamışlar. Çalışmada Güven ve Ceylan'ın (2014) çalışmasında ulaştığı bulgulara benzer bulgular elde etmişlerdir. Öneri olarak ise yine benzer önerilerin yanı sıra rehberlikte uzmanlaşmaya yönelik derslerin öğretim planlarına dahil edilmesi ve turist rehberliği bölümlerindeki yabancı dil derslerinin sektör ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hazırlanması gerektiği gibi öneriler sunulmuştur. Tanrısever, Bektaş ve Koç'un (2019) dünya çapında turist rehberliği eğitiminin veriliş biçimini ve rehber olma şartlarını inceledikleri çalışmada turizm hareketliliğinin en yoğun olduğu ülkeler tespit edilmiş ve bu ülkelerin turist rehberliği eğitim sistemleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, turist rehberliği eğitiminde bazı derslerin her ülkede verildiği ve genel olarak teorik derslerle birlikte uygulamaya yönelik derslerin de verildiği tespit edilmiştir. Turist rehberliği eğitiminde diğer ülkelerde de Türkiye'deki gibi standart bir uygulamanın olmadığı tespit edilmiştir. Turist rehberi olma koşulları bakımından en az bir yabancı dil bilme zorunluluğunun birçok ülkede geçerli olan önemli bir şart olduğu görülmüştür. Dünyada turist rehberliği eğitim süresinin üç hafta ile beş yıl arasında ciddi farklılık gösterdiği bulgusuna ulaşılmıştır. Turizm rehberliğinde uzmanlaşmaya önem verilmesi ise bazı ülkeler için öne çıkan konulardan biridir. Çalışma sonucunda turist rehberliği eğitimi veren ülkelerin sektördeki gelişmeleri takip ederek eğitim planlarını sürekli yenilenen bir yaklaşımla ele alması gerektiği gibi önerilerde bulunulmuştur.

Baytok, Boyraz ve Kabakulak (2019), turist rehberliği bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının profillerini ortaya koymayı amaçlamışlardır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman-arşiv tarama ve görüşme tekniği ile hazırlanan çalışmada turist rehberliği bölümlerinde toplamda 271 öğretim elemanının görev yaptığı tespit edilmiştir.

Cinsiyet, kurum, unvan, eğitim durumu ve alanları, çalışma kartı sahiplik durumu, yabancı dil türü, bağlı bulunan oda ve idari görev pozisyonları gibi değişkenler ele alınmış ve bu öğretim elemanlarının durumu ortaya konmuştur. Çalışma sonucunda, turist rehberliği bölümlerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının %57.2'sinin turizm alanında, %25.5'inin ise turist rehberliği alanında lisans derecesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Mesleki durumu incelendiğindeyse, mevcut öğretim elemanlarından yalnızca %21.4'ünün turist rehberliği ruhsatnamesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Rehber akademisyenlerin kayıtlı oldukları odalar açısından da ÇARO, İRO ve İZRO öne çıkmaktadır. Son olarak, öğretim elemanlarının mesleki deneyimlerini artırmaya yönelik ve kadro tahsislerinin ilgili alanda öğrenim görmüş kişilerden oluşturulması gibi önemli önerilerde bulunulmuştur.

Rehberlerin görüşleri alınarak yapılan çalışmalar incelendiğinde ise karşımıza Eker ve Zengin'in (2016) turist rehberliği eğitimi veren okulların öğretim planlarının uygulama yeterliliği açısından turist rehberleri tarafından değerlendirildiği nitel çalışma çıkmaktadır. Toplamda 28 rehber ile yüz yüze görüşme yoluyla elde edilen veriler sonucunda Türkiye'de turist rehberliği eğitiminde teorik anlamda yeterli olduğu, fakat eğitimin uygulama kısmında eksikliklerin olduğu belirtilmiştir. Okullarda sunulan öğretim planları arasındaki farklılığın, rehberlikle ilgili dersler yerine genel konulu derslerin yoğun olmasının turist rehberliği eğitimini olumsuz yönde etkileyerek meslek hayatı sırasında yetersizliklere neden olabildiği gibi ifadelere ulaşılmıştır. Turist rehberliği öğretim planlarında belirli bir standart oluşması için iş birliği yapılması gerektiği, turist rehberliği ile ilgili meslek derslerinin artırılması, uygulamaya yönelik eğitimin sağlanması ve turist rehberliği eğitiminde, rehber olarak görev yapmış donanımlı akademisyenlere de görev verilmesi gerektiği, rehberlerin yabancı dil sorununu aşmak için ise turist rehberliği eğitimi veren okulların dil puanıyla öğrenci kabul etmesi gerektiği gibi önerilere ulaşılmıştır.

Öğrenci odaklı yapılan çalışmalar incelendiğinde ise Arslantürk'ün (2010) turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin eğitime yönelik algılarını incelediği çalışma öne çıkmaktadır. SERVPERF ölçeğinin kullanıldığı çalışmada 1100 kişiye anket ulaştırılmış ve 960 geçerli anket verisi üzerinde analizler yapılmıştır. Çalışma sonucunda, lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilerin hizmet kalitesi algılarının ön lisans düzeyinde eğitim alan öğrencilere kıyasla daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Buna sebep olarak ise meslek yüksekokullarında istihdam edilen akademik personelin lisans düzeyinde istihdam edilen akademik personele kıyasla genel anlamda daha tecrübesiz olması ve ön lisans düzeyinde öğrencilerin kaliteli bir eğitim alamama sebepleri arasında okullarda donanımlı öğretim elemanı bulunmaması gösterilmiştir. Lisans düzeyinde eğitim veren kurumlardaki akademik personel niteliklerinin dünyada kabul edilen tanımları olduğu, ön lisans düzeyinde ise bir miktar doktoralı öğretim elemanları olmasına rağmen, doktora olmayan öğretim elemanlarının da görev yaptığı gözlemlenmiştir.

Büyükkuru ve Çokal'ın (2018) turist rehberliği öğrencilerinin duygusal zekaları ile meslek seçimi arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine yönelik yaptıkları çalışmada ise 179

kişiyeye uygulanan anket formundan elde edilen verileri analiz ettikleri görülmektedir. Çalışma sonucunda duygusal zeka ile meslek seçimi arasında pozitif orta düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunun turist rehberliğinden memnun oldukları ve bu mesleği icra etmek istedikleri ortaya çıkmıştır. Duygusal farkındalık, motivasyon ve empati duygularının mesleğe yönelik ilgi oranları üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Turist rehberliği öğrencilerinin meslek seçiminde duygusal zeka düzeylerinin önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bu bağlamda, turist rehberliği bölümlerinde davranış bilimleri odaklı derslerin olması gerektiği, öğrenci gelişimini destekleyen ve mesleğin önemini vurgulayan derslere yer verilmesi gerektiği gibi önerilerde bulunulmuştur. Yapılan analizlerde meslek seçimi konusunda motivasyon boyutunun öne çıkması sebebiyle öğrencilerin motivasyonlarını yüksek tutmaya yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi tavsiye edilmiştir.

Turist rehberliği eğitimiyle ilgili alanyazın incelendiğinde, akademik birimlerdeki öğretim planlarının, öğretim elemanı kadrolarının ve yabancı dil eğitimlerinin ayrı ve birbirinden bağımsız çalışıldığı, söz konusu konuların birlikte çalışıldığı araştırmalara rastlanmamıştır. Ayrıca, bu üç eğitim konusunun birlikte ön lisans ve lisans düzeyinde çalışmadığı tespit edilmiştir. Alanyazındaki bu açığı kapatmak ve güncel veriler üzerinden konuları irdelemek bu çalışmanın temel amaçlarındadır.

Yöntem

Lisans ve ön lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarındaki öğretim planları, ders veren öğretim elemanları ve öğretilen yabancı diller güncel veriler dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Bu çalışma ikincil veriler kullanılarak nitel araştırma deseninde hazırlanmış olup tarama niteliğindedir. Nitel araştırma, “algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği” araştırma çeşidi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Veri toplama yöntemi olarak doküman-arşiv tarama tekniği kullanılmıştır. Bu bağlamda, öğretim elemanlarına ve öğretim planlarına yönelik veriler 15.06.2020 – 30.11.2020 tarih aralığında ilgili okulların web siteleri, TUREB rehber veri tabanı ve YÖK’ün web sitesindeki bilgiler esas alınarak derlenmiştir.

Üniversitelerdeki turist rehberliği programlarındaki dersleri değerlendirebilmek için başka bir kriter mevcut olmadığından, bu çalışmada programların değerlendirilmesinde yönetmelikte belirtilen derslerin baz alınmasının uygun olacağı kabul edilmiştir. Bu kapsamda, ön lisans ve lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarının öğretim planlarında yer alan dersler belirlenerek, yönetmelikte yer alan derslerin ne düzeyde programlarda yer aldığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan değerlendirme sonucunda elde edilen bulgular aracılığıyla mevcut sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Turist Rehberliği Programlarındaki Öğretim Elemanlarının Değerlendirilmesi

Turist rehberliği alanında uzmanlaşmış veya turist rehberliği tecrübesine sahip öğretim elemanı sayısının azlığı eğitim sürecinde öğrencilerin eğitimi boyutunda sorunlara sebep

olmaktadır. Eker ve Zengin'e (2016) göre, teorik eğitim konusunda bir başarı varken uygulamalı eğitim konusunda bir eksiklik söz konusudur. Bu eksikliğin, rehberlik eğitimi veren öğretim elemanlarının yeterince mesleki deneyimine sahip olmamasından kaynaklanabileceği söylenebilir. Arslantürk (2010) de yaptığı araştırmada ön lisans seviyesinde turizm eğitimi veren kurumlarda, yetişmiş öğretim elemanı bulunmamasının, öğrencilerin nitelikli ve etkin eğitim almalarının önünde bir engel olduğunu belirtmiştir.

Üniversitelerin meslek yüksekokullarındaki ön lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren programlarındaki öğretim elemanlarına ilişkin akademik veriler, okulların web siteleri ve Yükseköğretim Kurulu web sitesi baz alınarak incelenmiş olup Tablo 1'de detayları görüleceği gibi derlenmiştir. Tabloda görüldüğü üzere toplam 26 adet turist rehberliği ön lisans programında 85 öğretim elemanı istihdam edilirken, sadece 12 öğretim elemanının turist rehberliği eğitimi aldığı ve 34 öğretim elemanının da turizm eğitimi aldığı görülmektedir. Öğretim elemanlarının yüksek lisans eğitimleri incelendiğinde de durumun daha olumsuz olduğu ve turist rehberliği yüksek lisans mezunu hiç öğretim elemanının olmadığı dikkat çekmektedir. Yine aynı şekilde uygulamalı bir meslek olan turist rehberliği eğitiminde mesleki deneyimin çok önemli olduğu dikkate alınarak TUREB Rehber Veritabanı aracılığıyla ilgili programlardaki öğretim elemanlarının tek tek ruhsatname sahiplik durumları kontrol edilmiş ve sadece 12 öğretim elemanının turist rehberliği ruhsatnamesi sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, doktoralı öğretim elemanı sayısının da oldukça az olduğu tespit edilmiştir.

Meslek Yüksekokulları bünyesinde yürütülen turist rehberliği programlarındaki öğretim elemanı profilleri incelendiğinde, meslekle ilgili eğitim ve tecrübe oranının çok düşük ve yetersiz düzeyde olduğu söylenebilir. Oysaki Türkiye'de 38 adet lisans ve 19 adet yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği programının ve bu programlardan yüzlerce öğrencinin mezun olduğu dikkate alındığında böylesi bir tablonun olması, yükseköğretim düzeyinde öğretim elemanı istihdamı politikalarının sorgulanması gerekliliğini zorunlu kılıyor. Yeterli kaynak varken alan dışından öğretim elemanı tahsisi ciddi bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Ayrıca hizmet kalitesi bakımından verilen eğitimin lisans düzeyine göre daha düşük olarak algılandığı görülmektedir (Arslantürk, 2010). 2014 yılında yayınlanmış bir çalışmadaki veriler incelendiğinde ön lisans turist rehberliği veren program sayısının 11 olduğu görülmektedir (Güven ve Ceylan, 2014).

Tablo 1. Ön Lisans Programlarındaki Öğretim Elemanlarının Eğitim-Mezuniyet Durumu

	ÖN LİSANS PROGRAMLARI	LİSANS		YÜKSEK LİSANS		DOKT.	DOÇ.	RUHSAT NAME	AKADEMİK KADRO (toplam)
		TURİZM	TURİZM REH.	TURİZM	TURİZM REH.	TURİZM			
1	Ankara Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	1
2	Akdeniz Üniversitesi (Demre)	2	0	2	0	0	0	0	4
3	Arel Üniversitesi	2	1	2	0	15	0	0	3
4	Aydın Üniversitesi (İstanbul)	1	0	0	0	1	0	0	4
5	Ayvansaray Üniversitesi	2	0	1	0	1	0	0	3 (Bölüm

									Hocası)
6	Bingöl Üniversitesi	2	0	2	0	1S	0	0	4
7	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	3	0	2	0	1	0	0	5
8	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	1	0	1	0	1	0	1	3
9	Gelişim Üniversitesi	4	0	3- 1S	0	1 - 1S	0	0	4
10	Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	2	0	1	0	1	0	2	3
11	Iğdır Üniversitesi	1	2	3	0	1	0	2	4
12	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	2	1	3	0	1	0	0	3
13	Kafkas Üniversitesi	1	0	0	0	0	0	0	3 (Bölüm Hocası)
14	Kapadokya Üniversitesi	0	2	1	0	2S	0	6	9
15	Kocaeli Üniversitesi	0	0	0	0	1	0	0	1
16	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	3	0	2	0	1	0	0	3
17	Marmara Üniversitesi	0	0	0	0	0	0	0	5
18	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	1	1	2	0	1 - 1S	0	0	4
19	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Marmaris)	1	1	2	0	1 - 1S	0	1	3
20	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Ortaca)	1	1	2	0	1 - 1S	0	0	3
21	Selçuk Üniversitesi (Silifke Taşucu)	0	0	0	0	0	0	0	1
22	Selçuk Üniversitesi (Beyşehir)	1	0	1S	0	0	0	0	3
23	Selçuk Üniversitesi (Akşehir)	1	0	0	0	0	0	0	2 (Bölüm Hocası)
24	Turgut Özal Üniversitesi	2	1	2	0	1	0	0	3
25	Uludağ Üniversitesi	0	2	2	0	0	0	0	2
26	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	0	0	0	0	0	0	2
	TOPLAM (n)	34	12	33 / 2S	0	14 - 8S	0	12	85

Not: "S" eğitim sürecinin devam ettiğini ifade etmektedir. "Bölüm Hocası" ifadesi ise kadrosu Turist Rehberliği programının yer aldığı bölümde bulunan öğretim elemanını ifade etmektedir

Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından belirlenen ve 16.07.2010 tarihli ve 27643 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan profesyonel turist rehberi ulusal meslek standardına göre seviyesi beş olarak belirlenmiş ve bu "Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi"ne göre ön lisans düzeyinde (120 AKTS) bir eğitim programını ifade etmektedir. Fakat öncesinde alınan "Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013)" stratejik eğitim kararlarında profesyonel turist rehberliği mesleğinin lisans düzeyinde verilmesinin ve ön lisans programlarının kapatılması kararı alınmıştır. Bunların dışında 2017 yılında gerçekleştirilen "3. Turizm Şurası Turizm Eğitimi, İstihdamı

ve Turist Rehberliği" komisyonu tarafından alınan kararlar içerisinde de mevcut olan ön lisans programlarının kapatılması ve lisans programı yoksa açılması kararı bulunmaktadır. Görüldüğü üzere alınan kararlar ve meslek standardı arasında farklılıklar görülmektedir. Yenipınar ve Zorkirişçi'nin 2013 yılında yayınladığı çalışmada da bu durum ortaya konulmuş ve herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Sadece 11 adet ön lisans programında bir turist rehberliği lisans programı mezunu veya turist rehberliği ruhsatnamesi sahibi öğretim elemanı istihdam edildiği dikkate alındığında, ön lisans düzeyindeki turist rehberliği eğitiminin niteliği konusunda ciddi soru işaretleri de ortaya çıkmaktadır. Mesleğin sahip olduğu dinamikler dikkate alındığında, uygulama ağırlıklı eğitimin öğrencilere verilmesi konusunda mevcut olan akademik personelin sahip olduğu mesleki alan uygulamasının ve sayısının yetersiz olduğu görülmektedir. Verilen eğitimin çıktısı olarak ön lisans öğrencilerinin mesleki yeterlilik, mesleğin icrasına yönelik niyeti ve memnuniyet durumu bakımından lisans düzeyine göre düşük seviyelerde olması bu kanıyı desteklemektedir (Temizkan ve Timur, 2020).

Üniversitelerin lisans düzeyinde eğitim veren Turizm Rehberliği ile Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği programlarındaki öğretim elemanı dağılımları Tablo 2'de verilmektedir. Lisans programında istihdam edilen toplam 217 öğretim elemanının 140'ı turizm ve 58 tanesi de turist rehberliği ile ilgili bir lisans programı mezunudur ve 67 kişi de turist rehberliği ruhsatnamesi sahibidir. Lisans düzeyindeki programlarda turist rehberliği lisans mezunu yaklaşık %27, turist rehberliği yüksek lisans mezunu oranı ise sadece %5 civarındadır.

Bu çalışmada öğretim elemanlarına ilişkin elde edilen veriler, Eker ve Zengin (2016) ile Arslantürk (2010)'ün tespitlerini destekler niteliktedir. Söz konusu araştırmalarda uygulamalı eğitim konusunda bir eksikliğin olduğu, söz konusu eksikliğin rehberlik eğitimi veren öğretim elemanlarının yeterince mesleki deneyimine sahip olmamasından kaynaklanabileceği söylenmektedir. Dolayısıyla, ön lisans düzeyinde meslek yüksekokullarında turizm eğitimi veren kurumlarda, yeterli sayıda mesleki deneyime sahip öğretim elemanının bulunmaması, öğrencilerin nitelikli bir eğitim almasını ve sektörde tercih edilebilir olmasını olumsuz etkileyen unsurlardan bir tanesi olarak değerlendirilebilir.

Rehberlik eğitimi alan öğrencilerin eğitimi, bu mesleği icra eden veya etmiş olan akademik personelden alması öğrenciye aktarılan eğitim kalitesinde önemli farklılıklar oluşturabilmektedir. Mesleğini aktif olarak gerçekleştiren rehberlere göre ise akademik personelin sektör tecrübesinin olması gerektiği görüşü hakimdir (Eker ve Zengin, 2016). Uygulamalı bir alan ve meslek eğitimi verildiği dikkate alındığında uygulamaya hakim öğretim elemanlarının edindikleri deneyimi öğrencilere daha etkin aktarabileceği ve mesleğin icrasında yaşanabilecek durumlara karşı öğrencinin hazırlanmasında etkin rol oynayabileceği söylenebilir.

Tablo 2. Lisans programlarındaki öğretim elemanlarının eğitim mezuniyet durumu

	LİSANS PROGRAMLARI	LİSANS		YÜKSEK LİSANS		DOKT.	DOÇ.	RUHSAT NAME	AKADE MİK KADRO (toplam)
		TURİZM	TURİZM REH.	TURİZM	TURİZM REH.	TURİZM			
1	Adıyaman Üniversitesi	3	0	3	0	3	0	1	3
2	Afyon Kocatepe Üniversitesi	3	2	4	0	3	1	1	5
3	Akdeniz Üniversitesi	2	2	3	0	1	1	2	7
4	Akdeniz Üniversitesi Manavgat	1	0	0	0	1	0	0	4
5	Aksaray Üniversitesi	3	1	2	1	3	2	1	5
6	Anadolu Üniversitesi	4	3	7	2	5 - 2S	3	4	11
7	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	1	2	4	1	3 - 2S	5	1	9
8	Atatürk Üniversitesi	1	3	4	0	4	1	2	6
9	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	1	1	2	0	2	2	2	6
10	Balıkesir Üniversitesi	1	5	6	0	4	3	5	6
11	Batman Üniversitesi	2	1	3	0	3	1	1	4
12	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	2	0	2	0	2	0	0	2
13	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	5	2	5	1	5	2	2	9
14	Çankırı Karatekin Üniversitesi	3	2	7	0	2 - 3S	0	3	7
15	Ege Üniversitesi	0	1	0	0	0	0	3	5
16	Erciyes Üniversitesi	3	1	1	1	3	1	2	5
17	Gümüşhane Üniversitesi	3	0	3	0	2	0	1	3
18	Harran Üniversitesi	1	3	3	0	2 - 1S	0	3	5
19	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	2	1	2	0	3	0	1	3
20	İskenderun Teknik Üniversitesi	2	1	1	0	0	0	0	5
21	İstanbul Gelişim Üniversitesi	0	1	1	0	1S	1	2	7
22	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	2	4	5	1	3 - 1S	1	5	7
23	Karabük Üniversitesi	2	0	2	0	1	2	1	4
24	Kastamonu Üniversitesi	1	4	4	0	4	1	3	7
25	Kırklareli Üniversitesi	2	2	5	0	3 - 2S	1	3	5
26	Mardin Artuklu Üniversitesi	5	0	4	0	2	2	1	5
27	Mersin Üniversitesi	2	1	3	1	2 - 1S	2	3	7
28	Necmettin Erbakan Üniversitesi	2	0	2	0	1	2	1	5
29	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	4	4	6	1	8 - 1S	1	3	11
30	Niğantaşı Üniversitesi	2	2	3	1	2	1	1	6
31	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	1	4	4	1	3	2	2	9
32	Pamukkale Üniversitesi	3	0	1	0	2	3	0	4

33	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	3	1	5	1	5 - 1S	2	0	6
34	Selçuk Üniversitesi	2	1	2	0	3	2	2	7
35	Selçuk Üniversitesi 'Beşehir'	2	0	0	0	0	0	1	4
36	Sinop Üniversitesi	3	1	4	0	4	1	1	4
37	Yaşar Üniversitesi	0	1	2	0	3	2	1	5
38	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	3	1	2	0	2 - 1S	0	2	4
	TOPLAM (n)	82	58	117	12	99 - 16 S	48	67	217

Not: "S" eğitim sürecinin devam ettiğini ifade etmektedir

Önlisans ve lisans düzeyinde akademik personel sayıları karşılaştırıldığında literatürde yer alan çalışma verilerine yakın olduğu görülmektedir (Boyras ve Kabakulak, 2020). Ön lisans ve lisans düzeyindeki toplam 302 öğretim elemanının sahip olduğu ruhsatname sayısı (12+67) ele alındığında, öğretim elemanlarının yaklaşık %26'sı ruhsatnameye sahipken bunun çoğunluğu lisans düzeyinde eğitim veren programlarda görülmektedir. 2019 yılında yapılan bir araştırmada ise bu oranın %21.4 civarında olduğu görülmektedir (Baytok vd., 2019). Bu noktadaki artışın sebebi, son dönemde akademik kadrolara turist rehberliği eğitimi olan kişilerin istihdam edilmesi olabilir.

Tablo 1 ve Tablo 2 karşılaştırıldığında lisans düzeyindeki programların nicelik ve nitelik olarak üstünlük sağladığı görülmektedir. Özellikle lisans düzeyindeki programlar incelendiğinde öğretim elemanlarının %26.7 sinin lisans ve %5'nin de yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca lisans düzeyindeki programlarda yer alan akademik personelin çoğunluğunun doktora eğitimini tamamlamış veya sürdürüyor olmasının eğitim sürecinde öğrenciye bilimsel yaklaşım ve bilgi edinimi konusunda daha faydalı olunacağı şeklinde yorumlanabilir. Turist rehberliği mesleğine uygun eğitim modeli incelendiğinde bunun tek bir program altında, öğrencinin de eğitim sürecine uygunluğu gözetilerek lisans düzeyinde verilmesi gerektiği söylenebilir (Kürkçü, 2017).

Turist Rehberliği Programları Öğretim Planlarının Değerlendirilmesi

Turist rehberliği programlarında öğretim planları ön lisans düzeyinde dört dönem, lisans düzeyinde ise sekiz dönem olarak planlanmaktadır. Yükseköğretime ilişkin yasal mevzuat çerçevesinde turist rehberliği programlarında sadece "Türk Dili", "Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi" ile zorunlu yabancı dil dersleri öğretim planlarında yer alması zorunlu derslerdir. Bu dersler dışında akademik birimler ilgili bölüm kurullarından ve yüksekokul / fakülte kurullarından geçirmek koşulu ile arzu ettikleri derslere öğretim planlarında yer verebilmektedirler. Dolayısıyla, üniversitelerin özerk yapıları nedeniyle eğitimi verecek programdaki ve programın yer aldığı akademik birimdeki öğretim elemanları dikkate alınarak program içeriklerinin hazırlandığı görülmektedir.

Turist rehberliği eğitimine ve eğitimde verilecek derslere ilişkin sadece "6326 Sayılı Kanun"a dayanarak çıkarılan "Turist Rehberleri Meslek Yönetmeliği (TRMY)" bünyesindeki 4-16 maddelerde bir verilecek derslere yönelik bir düzenleme söz konusu

iken, Yüksek Öğretim mevzuatında böylesi bir düzenleme söz konusu değildir. TRMY’nde turist rehberliği sertifika programında verilmesi gereken dersler şu şekilde belirtilmiştir; “Genel Turizm Bilgisi ve Turizm Mevzuatı” (1), “Meslek Etiği ve Meslek” (2), “Türkiye’nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası” (3), “Genel Türk Tarihi ve Kültürü” (4), “Türk Dili ve Edebiyatı” (5), “Arkeoloji” (6), “Mitoloji” (7), “Sanat Tarihi ve İkonografi” (8), “Dinler Tarihi” (9), “Genel Sağlık Bilgisi, İlk Yardım, Sağlık Turizmi, Turist Sağlığı” (10), “İletişim Becerileri” (11), “Anadolu Medeniyetleri Tarihi” (12), “Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları” (13), “Türkiye’nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi” (14), “Turizm Sosyolojisi” (15) ve “Müzecilik” (16) dersleridir.

Tablo 3. Sertifika programındaki zorunlu derslerin ön lisans programlarında karşılanma düzeyi

	ÖN LİSANS PROGRAMI	Turizm Rehberliği Eğitimi ve Sertifika Programında Verilmesi Gerekli Dersler																TOP.
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	
1	Ankara Üniversitesi	X		X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X		13
2	Akdeniz Üniversitesi (Demre)				X	X	X	X				X		X	X			7
3	Arel Üniversitesi	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	13
4	Aydın Üniversitesi (İstanbul)	X			X	X	X	X	X	X	X		X			X		10
5	Ayvansaray Üniversitesi	X			X	X	X	X				X	X			X		8
6	Bingöl Üniversitesi		X			X	X	X		X	X	X	X		X			9
7	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi				X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	11
8	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X		X	13
9	Gelişim Üniversitesi	X				X	X	X		X	X	X	X			X		9
10	Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X					12
11	Iğdır Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		X	14
12	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X			X	X	X	X	X	X			X		X	X		10
13	Kafkas Üniversitesi	X		X	X	X	X	X		X	X		X					9
14	Kapadokya Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X			X	X	X	13
15	Kocaeli Üniversitesi			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	12
16	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	13
17	Marmara Üniversitesi	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X		12
18	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			X		12
19	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Marmaris)	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X					10
20	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Ortaca)	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X					10
21	Selçuk Üniversitesi (Silifke Taşucu)	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X					10

22	Selçuk Üniversitesi (Beyşehir)	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X		X			12
23	Selçuk Üniversitesi (Akşehir)	X			X	X	X	X	X	X	X	X			X	X	X	12
24	Turgut Özal Üniversitesi	X				X	X	X				X	X				X	7
25	Uludağ Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X			13
26	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	X	X		X	X	X	X				X	X			X		10
	TOPLAM (n)	22	12	10	23	26	26	13	22	23	21	24	23	11	15	9		

TRMY kapsamında yer alan ve yukarıda numaralandırılan derslerin turist rehberi olacak adayların alması gereken temel dersler olduğu varsayıldığında, bu derslere programlarda ne düzeyde yer verildiğine ilişkin veri, programların nitelikleri hakkında da bilgi edinilmesine imkân sağlayacaktır. TRMY’de yer alan derslerden “Türk Dili ve Edebiyatı” (5), “Arkeoloji” (6) ve “Mitoloji” (7) derslerinin tüm ön lisans programlarında olduğu, “Anadolu Medeniyetleri Tarihi” (12) dersinin sadece iki programda, “Genel Türk Tarihi ve Kültürü” (4) dersinin üç programda ve “Genel Turizm” (1) dersinin dört programda yer almadığı tespit edilmiştir. Tablo 3’teki verilere göre turist rehberliğiyle ilgili ön lisans programlarının yarıdan fazlasında ise sırası ile “Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları” (13), “Müzecilik” (16), “Türkiye’nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası” (3), “Türkiye’nin Flora ve Faunası, Doğa Tarihi” (14) ve “Meslek Etiği ve Meslek” (2) derslerinin yer almadığı dikkat çekmektedir. Ön lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarının hiçbiri söz konusu derslerin tamamını ders planlarında barındırmamaktadır.

Rehberlik uygulamalarında ciddi etik sorunlar yaşandığı bilinmektedir (Yarcan, 2007). Taban ücretin altında çalışmak, kaçak rehberlik, dili ve bölgesi dışında rehberlik hizmeti sunmak, mesleki ilkelere aykırı davranışlarda bulunmak, meslek kuruluşlarına ve turizme zarar verecek davranışlar sergilemek, iş taahhüdü dışında eylemlerde bulunmak ve tüketiciyi yanıltmak gibi yaşanan mesleki sorunların varlıklarının temelinde etik sorunlar olduğu düşünülmektedir. Yarcan’ın ortaya koyduğu kavramsal değerlendirme sonrasında yaşanmakta olan bu sorunlara çözüm olarak bazı etik ilkeler de belirlenmiştir (Düz, 2017). Fakat ilkelerin uygulanması noktasında mesleki bilincin ve birlikteliğin ortaya konulmadığı düşünülebilir. TRMY’de belirlenen “Meslek Etiği ve Meslek” dersinin (2) Tablo 3 ve 4’e göz atıldığında özellikle önlisans düzeyindeki programlarda büyük çoğunluğunda verilmediği görülmektedir. Ayrıca etik ilkelerin uygulanmasının mesleki ve örgütsel bağlılık arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (İyitoğlu, 2015). Söz konusu etik sorunlar dikkate alındığında rehberlerin eğitim sürecinde etik bilgilenmeye ne derece ihtiyaç duydukları da daha iyi anlaşılabilir. Bu sorunların çözümüne ilişkin temel olarak eğitim sürecinde mesleki ve etik bilincin verilmesi önem arz etmektedir (Koçoğlu ve Avcı, 2018).

Turist rehberliği eğitimi verilen önlisans programları sertifika programlarına kıyasla planlanan ders programının 2 yıllık süre genişliğinde uygulanması avantaj olarak görülmektedir (Eker ve Zengin, 2016). Fakat bu programlar arasında müfredat birliğinin

olmaması ve TRMY’de belirtilmiş olan derslerin bu süre içerisinde eğitim programında verilmemesi bu avantajı kaybetmesine sebep olduğu düşünülebilir. Ayrıca örgün eğitim dışında uzaktan eğitim programlarının da önlisans düzeyinde var olması turist rehberliği eğitimini farklı bir düzeye taşıdığı söylenebilir.

Önlisans düzeyinde 2014 yılında yapılan araştırma ele alındığında geçen süre zarfında verilmekte olan derslerde bir takım değişiklikler olduğu görülmektedir (Güven ve Ceylan, 2014). Bunların içerisinde Tablo 3 kıyaslandığında (Arkeoloji) 6 kodlu dersin o dönemde verilmekte olan programların çoğunluğunda bulunmazken 2020 verilerine göre bütün önlisans programlarında bu dersin yer aldığı görülmüştür. Bunun dışında (Müzecilik) 16 ve (Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları) 13 kodlu derslerin benzer olarak büyük çoğunluğunda halen eğitim programlarında yer almadığı tespit edilmiştir. Bir başka perspektiften bakıldığında ise (Türkiye’nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası) 3 kodlu dersin 2014 yılı verilerine göre çoğunluğunda yer alırken 2020 verisine göre çoğunluğunda yer almadığı görülmektedir. Ayrıca benzer olarak 1, 5 ve 11 kodlu derslerin halen önlisans programlarının çoğunluğunda verildiği anlaşılmıştır. Yapılan tespitlerin dışında (Mitoloji) 7 kodlu dersin 2014 yılı verisine göre artık bütün programlarda yer aldığı fakat (İkonografi) 8 kodlu dersin öğretim planlarında yeterince yer almaması sonununun halen sürdüğü görülmektedir (Güven ve Ceylan, 2014). Ayrıca programlarda verilmekte olan ders isimlerinin farklılaştığını veya ayrı ayrı dersler olarak müfredatta yer alması devam etmekte olan sorunlar içerisinde yer almaktadır.

Tablo 4. Sertifika programındaki zorunlu derslerin lisans programlarında karşılanma düzeyi

	LİSANS PROGRAMLARI	Turizm Rehberliği Eğitimi ve Sertifika Programında Verilmesi Gerekli Dersler															TOP.	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		16
1	Adıyaman Üniversitesi				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	12
2	Afyon Kocatepe Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	16
3	Akdeniz Üniversitesi		X			X	X	X		X	X	X	X			X	X	10
4	Akdeniz Üniversitesi (Manavgat)	X				X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	12
5	Aksaray Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	13
6	Anadolu Üniversitesi	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	14
7	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	14
8	Atatürk Üniversitesi	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	14
9	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	14
10	Balıkesir Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	14
11	Batman Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	16
12	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	16
13	Çanakkale Onsekiz Mart	X			X	X	X	X		X	X		X		X	X	X	11

	Üniversitesi																
14	Çankırı Karatekin Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	14
15	Ege Üniversitesi				X	X	X	X	X			X		X		X	8
16	Erciyes Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	9
17	Gümüşhane Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	14
18	Harran Üniversitesi	X	X			X	X	X		X	X		X		X	X	11
19	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	16
20	İskenderun Teknik Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
21	İstanbul Gelişim Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X			X	13
22	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	16
23	Karabük Üniversitesi	X	X			X	X	X		X	X	X	X		X	X	12
24	Kastamonu Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	13
25	Kırklareli Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	13
26	Mardin Artuklu Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X		X		X	X	12
27	Mersin Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X		13
28	Necmettin Erbakan Üniversitesi	X				X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	12
29	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	13
30	Niğantaşı Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X		X		X		11
31	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	15
32	Pamukkale Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	14
33	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	13
34	Selçuk Üniversitesi	X				X	X	X					X		X		9
35	Selçuk Üniversitesi 'Beşşehir'	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	13
36	Sinop Üniversitesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	14
37	Yaşar Üniversitesi	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	13
38	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi				X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	12
	TOPLAM (n)	34	30	8	24	38	38	38	24	37	36	32	38	15	34	32	38

Tablo 4'te turist rehberliği ile ilgili lisans programları ve bu programlarda yönetmelikteki derslerin karşılığının olup olmadığı görülmektedir. Lisans düzeyinde ön lisans programlarına nispeten söz konusu rehberlikte zorunlu kılınan derslerin büyük oranda karşılandığı söylenebilir. Tablodaki verilere göre "Türkiye'nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası" dersinin en yüksek oranda, daha sonra da "Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları" dersinin programların yarısından fazlasında yer almadığı görülmektedir.

Lisans programlarında, Bologna kalite süreci kapsamında seçmeli derslerin belirli oranlarda olması gerektiğinden, Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliğ'inde (TRMY) yer alan dersler, ilgili lisans programlarının öğretim planlarında yer alsalar bile seçmeli ders havuzunda olabilmektedir. İşçeli ve Kılıç (2018) da yaptıkları çalışmada TRMY'ye göre sertifika programında verilmesi gereken bazı derslerin rehberlik lisans programlarında seçmeli ders olarak ders planlarında yer aldığı tespitinde bulunmuştur.

Yapılan çalışmalarda rehberlik eğitimi veren üniversitelerde ders müfredatlarında birliğin olmadığı, TRMY'de belirtilen zorunlu kılınan derslerin bir kısmının yer almadığı veya seçmeli ders olarak verildiği, ayrıca ders isimlerinin yönetmelikte belirtilen isimlerden farklı olduğu ve ön lisans ile lisans programlarının çoğunun müfredat olarak yönetmelikte belirtilen şartlara genel olarak uygun olmadığı ortaya konulmuştur (İşçeli ve Kılıç, 2018; Güven ve Ceylan, 2014). Eğitim konusunda üniversitelerin ve yönetmeliğin çatıştığı noktaların olduğunu bu doğrultuda bir an önce ortak hareket etme konusunda birliğe varılması gerektiği de aynı çalışmalarda önerilmektedir. Bu çalışmada ise özellikle lisans programlarında TRMY kapsamındaki derslerin çoğunun karşılanıyor olması, son yıllarda programların öğretim planlarında güncellemeler yapmasından kaynaklanmış olabilir.

Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerindeki eğitim müfredatlarının karşılaştırıldığı çalışmada ise Türkiye'de lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren üniversitelerin ders programındaki teknik derslerin, Avrupa standardında turist rehberliği eğitim programı ders içeriğiyle kıyaslandığında yeterli düzeyde olmadığı da tespit edilmiştir (Yenipınar ve Zorkirişçi, 2013).

Güven ve Ceylan'ın (2014) yayınladığı araştırmaya göre "Arkeoloji" (6) ve "Müzecilik" (16) derslerindeki eksikliklerin giderildiği görülmektedir fakat benzer olarak "Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları" (13) dersinin lisans düzeyinde halen büyük bir kesiminde yer almadığı görülmektedir. İşçeli ve Kılıç (2018)'in yaptığı araştırma ele alındığında bu çalışmadaki Tablo 4'e benzer olarak "Genel Türk Tarihi ve Kültürü" (4) dersinin büyük bir kesiminde verilmediği görülmektedir. Fakat Güven ve Ceylan (2014)'nin çalışma verileri incelendiğinde bu dersin tüm programlarda verildiği anlaşılmaktadır. Bunun sebebi, dönemsel olarak mevcut akademik personelin durumu veya mevcut bölüm sayısındaki artış gösterilebilir. Bunun haricinde "Türkiye'nin Tarihi ve Turizm Coğrafyası" (3) dersinin durumu karşılaştırıldığında İşçeli ve Kılıç (2018)'nin verilerine kıyasla negatif yönde farklılık görülmektedir.

TRMY'de turist rehberliği eğitiminde verilmesi gereken dersler içerisindeki "Genel Türk Tarihi ve Kültürü" (4) ve "Sanat Tarihi, İkonografi" (8) rehberlik mesleğinin icrasında önemli bir alana sahiptir. Tablo 4'e göre bu iki dersin 14 lisans programında yer almadığı dikkat çekmektedir. Benzer olarak İşçeli ve Kılıç'ın (2018) yaptığı çalışmada 4 kodlu dersin önemli bir oranda bu programlarda yer verilmediği görülmektedir. Ayrıca Tablo 4'e göre Afyon Kocatepe Üniversitesi, Batman Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi'nin TRMY'de belirtilen derslerin tamamını lisans programlarında yer

verdikleri görülmektedir. Fakat lisans programları arasında turist rehberliği eğitiminin belli bir standart içinde verilmediği ve müfredat birliğinin olmadığını öne sürmek mümkündür (Yenipınar ve Kardaş, 2019).

Turist Rehberliği Programları Yabancı Dil Eğitimlerinin Değerlendirilmesi

TRMK'ye göre rehberlik programlarından mezun olan öğrencilerin ayrıca uygulama gezisine katılması ve ÖSYM'nin yapmış olduğu Yabancı Dil Sınavı (YDS) en az 75 alması veya eşdeğerliliği olan sınavdan YDS'de istenen en düşük not ve üstü not alması gerekmektedir. Turist Rehberliği programı mezunlarının ruhsatname alamamasının önündeki ana engelin yabancı dil bilgisi yetersizliği olduğu söylenebilir.

Tablo 5 ve Tablo 6 da ön lisans ve lisans düzeyindeki turist rehberliği programlarında verilen yabancı dil dersleri görülmektedir. Ön lisans düzeyinde İngilizce'nin zorunlu ders olarak her programda yer aldığı, ülkemize en çok turist gönderen pazarların dilleri olan Almanca ve Rusça başta olmak üzere bazı yabancı dillerin seçmeli olduğu görülmektedir. Van 100. Yıl Üniversitesi gibi bulunduğu coğrafyanın gerçeklerine ve önceliklerine göre İran'a sınır olduğu için Farsça'nın seçmeli olarak verildiği görülmektedir.

Tablo 5. Ön lisans programlarında verilen yabancı dil derslerinin durumu

	ÖN LİSANS PROGRAMLARI	ZORUNLU	SEÇMELİ DİL GRUBU									TOPLAM		
			İNGİLİZCE	ALMANCA	RUSÇA	FRANSIZCA	İSPANYOLCA	İTALYANCA	JAPONCA	ÇİNCE	ARAPÇA		FARSÇA	İŞARET
1	Ankara Üniversitesi	X	X		X									3
2	Akdeniz Üniversitesi (Demre)	X												1
3	Arel Üniversitesi	X												1
4	Aydın Üniversitesi	X												1
5	Ayvansaray Üniversitesi	X								X		X		3
6	Bingöl Üniversitesi	X												1
7	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	X		X										2
8	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi	X												1
9	Gelişim Üniversitesi	X												1
10	Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X							X			X		3
11	Iğdır Üniversitesi	X												1
12	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X	X	X										3
13	Kafkas Üniversitesi	X	X	X										3
14	Kapadokya Üniversitesi	X		X		X			X					4
15	Kocaeli Üniversitesi	X												1

16	Kütahya Dumlupınar Üniversitesi	X	X	X	X								4
17	Marmara Üniversitesi	X	X		X	X						X	5
18	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	X											1
19	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Marmaris)	X	X	X	X	X					X		6
20	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (Ortaca)	X	X	X	X	X					X		6
21	Selçuk Üniversitesi (Silifke Taşucu)	X			X								2
22	Selçuk Üniversitesi (Beyşehir)	X	X										2
23	Selçuk Üniversitesi (Akşehir)	X	X	X									3
24	Turgut Özal Üniversitesi	X			X								2
25	Uludağ Üniversitesi	X											1
26	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	X	X	X							X	X	5
	TOPLAM (n)	26	10	11	5	4	0	1	1	4	1	3	

Lisans düzeyindeki programların tamamında ise yine İngilizce zorunlu iken bazı programlarda Almanca'nın da zorunlu olduğu görülmektedir. Özellikle lisans düzeyinde, Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin yoğun olarak kullandığı dillerin seçmeli yabancı dil olarak tercih edildiği söylenebilir. Lisans programlarında da Almanca ve Rusça'nın 33 adet Lisans programında seçmeli yabancı dil olarak ön plana çıktığı görülmektedir. Hem söz konusu dillerin yaygın olması hem de Türkiye'ye en fazla turistin Rusya ve Almanya'dan gelmesi dil tercihinin etkilemiş olabilir (İşçeli ve Kılıç, 2018).

Tablo 6. Lisans programlarında verilen yabancı dil derslerinin durumu

	LİSANS PROGRAMLARI	ZORUNLU		SEÇMELİ DİL GRUBU								TOPLAM	
		İNGİLİZCE	VARSA DİĞERİ	ALMANCA	RUSÇA	FRANSIZCA	İSPANYOLCA	İTALYANCA	JAPONCA	ÇİNCE	ARAPÇA		DİĞER DİLLER
1	Adıyaman Üniversitesi	X		X	X	X		X	X	X	X		8
2	Afyon Kocatepe Üniversitesi	X		X	X	X				X	X		6
3	Akdeniz Üniversitesi	X		X	X	X	X			X			6
4	Akdeniz Üniversitesi	X		X	X	X	X					Flemenkçe	6
5	Aksaray Üniversitesi	X		X	X						X		4
6	Anadolu Üniversitesi	X		X	X	X							4
7	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	X		X	X	X	X				X		6
8	Atatürk Üniversitesi	X		X	X						X		4
9	Aydın Adnan Menderes Üniversitesi	X		X	X	X	X		X	X			7

10	Balıkesir Üniversitesi/Turizm Fakültesi	X	Almanca	X	X								3
11	Batman Üniversitesi	X		X	X	X			X				5
12	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	X		X	X	X	X			X	X		7
13	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	X		X	X				X				4
14	Çankırı Karatekin Üniversitesi	X		X	X								3
15	Ege Üniversitesi	X	İtalyanca										2
16	Erciyes Üniversitesi	X		X	X								3
17	Gümüşhane Üniversitesi	X		X	X	X					X		5
18	Harran Üniversitesi	X		X		X							3
19	Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X		X	X						X		4
20	İskenderun Teknik Üniversitesi	X		X	X				X	X	X		6
21	İstanbul Gelişim Üniversitesi	X		X	X					X			4
22	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	X			X						X		3
23	Karabük Üniversitesi	X				X				X	X	Portekizce	5
24	Kastamonu Üniversitesi	X		X	X	X				X			5
25	Kırklareli Üniversitesi	X			X						X	Bulgarca-Osmanlıca	5
26	Mardin Artuklu Üniversitesi	X		X	X								3
27	Mersin Üniversitesi	X		X	X								3
28	Necmettin Erbakan Üniversitesi	X		X	X								3
29	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X		X	X	X	X	X					6
30	Niğantaşı Üniversitesi	X			X	X	X					Osmanlıca	5
31	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	X		X		X							3
32	Pamukkale Üniversitesi	X		X			X	X	X	X			6
33	Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi	X		X	X					X	X		5
34	Selçuk Üniversitesi	X		X	X								3
35	Selçuk Üniversitesi 'Beyşehir'	X		X	X						X		4
36	Sinop Üniversitesi	X		X	X	X					X		5
37	Yaşar Üniversitesi	X		X	X	X	X	X	X			Portekizce	8
38	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	X		X	X	X	X		X	X	X		8
	TOPLAM (n)	38	1	33	33	19	10	4	8	12	16	6	

YÖK tercih sistemi incelendiğinde lisans programlarından sadece Çanakkale Onsekiz Mart ve Ankara Hacı Bayram Veli üniversitelerinin eşit ağırlık puan türüne göre “Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği” programı adı altında öğrenci kabul ettiği görülmektedir. Bunların dışında kalan lisans programlarına giriş için dil puanı yeterliliği aranmaktadır. Dil puanı haricinde tercih kabul eden programlardaki öğrencilerin mesleğe kabul için aranmakta olan dil şartını yerine getirmekte dezavantaja sahip oldukları düşünülse de (Eker ve Zengin, 2016:9), yapılan görüşmelerde iki farklı puan türünden öğrenci kabul eden program mezunlarının ruhsatname alma oranlarının birbirlerine yakın olduğu ortaya konmuştur.

Tablo 5 ve Tablo 6 karşılaştırıldığında seçmeli ders olarak ön lisans programlarında ağırlıklı olarak Almanca ve Rusça eğitimi verilirken lisans programlarında bunların yanında Fransızca, Arapça, Çince ve İspanyolca gibi dillerin de önemli bir oranda tercih olarak sunulduğu görülmektedir. Buna rağmen mesleğin ihtiyaçları göz önüne alındığında verilmekte olan yabancı dil eğitiminin ve çeşitliliğinin sektörün ihtiyaçlarını ve beklentileri karşılamakta yetersiz kaldığı düşünülmektedir (Yenipınar ve Kardeş, 2019).

Turizm rehberliği öğrencileriyle yapılan bir araştırma, öğrencilerin önemli bir kesiminin verilen yabancı dil eğitiminin gerekli olduğunu ve bu derslerin daha yoğun verilmesi gerektiğini savunmuştur (Kürkçü, 2018). Bunun dışında eğitimin dil bilgisi üzerinde yoğunlaştığı, konuşma becerilerini geliştirmekte eksik kaldığı düşünülebilir. Benzer şekilde mesleki İngilizce eğitiminde de ders saati, müfredatı, kullanılan kaynaklar yönünden belli standardın olmadığı ve yetersiz kaldığı görülmektedir (Taş, 2019). Cansu ve Tanrısever (2020) turist rehberliği eğitimi veren yükseköğretim kurumlarının yabancı dil eğitimlerinin mesleğe kabul aşamasında ve sonrasında yeterli olup olmadığını ölçmeye yönelik çalışma yapmışlar ve çalışmada bölge ve üniversite ayırt edilmeden verilen yabancı dil eğitimlerinin zayıf olduğunu ve yabancı dil eğitiminin teorik eğitim düzeyinde kaldığını tespit etmişlerdir.

Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de turist rehberliği eğitimi kanunda ve yönetmelikte de belirtildiği gibi örgün ve yaygın olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Günümüzde, turist rehberliği eğitiminin kalitesini de artırmak amacıyla eğitimin sadece yükseköğretim seviyesinde verilmesi gibi bir teamül oluşmuş durumdadır. Farklı düzeylerde verilen turist rehberliği eğitiminin teorik ve pratik olarak bazı sorunları vardır. Branşın yeni olması, bu sorunların temelindeki sebeplerden biridir. Konuyla ilgili yapılan akademik çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. İlgili alanyazında turist rehberliği eğitiminin farklı yönlerden ele alınmış olması konunun çok yönlü ve detaylı incelenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma, meslek yüksekokullarında ve fakültelerde verilen turist rehberliği eğitimlerini öğretim elemanı eğitim profili, öğretim planı ve yabancı dil eğitimi olmak üzere üç boyutta ele almaktadır. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular daha önce konuyla ilgili ayrı ayrı yapılmış çalışmaların toplu ve güncellenmiş hali niteliğindedir.

Verilerin ortaya çıkardığı sonuçlar turist rehberliği eğitiminde gözlenen sorunlara yönelik çözüm önerileri sunmada yardımcı olabilir.

Elde edilen verilerden yola çıkılarak, turist rehberliği eğitimi ön lisans ve lisans düzeyinde değerlendirildiğinde her iki kademedede de çeşitli sorunların mevcut olduğu görülmektedir. Okulların akademik kadrolarında turist rehberliği eğitimi almış öğretim elemanı ve turist rehberliği ruhsatname sahibi öğretim elemanı sayısının yetersiz olması her iki düzeydeki program için de öne çıkan bir sorundur. Bu sorun özellikle ön lisans düzeyindeki okullarda daha da belirgin haldedir. Bir diğer sorun ise uygulanan öğretim planıdır. TRMY’de turist rehberliği sertifika programı için belirlenen derslerle okullardaki dersler karşılaştırıldığında tüm dersleri programında barındıran az sayıda lisans programı bulunmasına karşın ön lisans düzeyinde tüm dersleri programında barındıran okul bulunmamaktadır. Ayrıca okullar arasında müfredat birliğinin olmaması da eğitim çıktılarında dengesizliğe sebep olabileceği için sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Konunun yabancı dil eğitimi boyutu dikkate alındığıdaysa turist rehberliği konusunda bir yoğunlaşmanın görüldüğü İngilizce, Almanca ve Rusça gibi dillerin öğretim planlarında da sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bazı okullar çeşitli yabancı dilleri de öğretim programlarında barındırır da sektör ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede bir çeşitliliğin olmadığı görülmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen verilerden yola çıkılarak saptanan sorunların YÖK’ün, TUREB’in, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın ve üniversitelerin ortak çalışmalarıyla giderilebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda, turist rehberliği bölümlerinde istihdam edilen öğretim elemanlarının turist rehberliği eğitimi almış olmasına ve turist rehberliği ruhsatname sahibi olmasına öncelik verilebilir. Ayrıca, mevcut kadrolarda bulunan turist rehberliği eğitimi almamış olan öğretim elemanlarının lisansüstü düzeyde bu eğitimi almaları teşvik edilerek, mesleki uygulamayla ilişkileri artırılabilir. Bu şekilde mevcut öğretim elemanları da sürece dahil edilerek bütüncül bir yaklaşım ortaya konulabilir. Bu yolla turist rehberliği eğitimi alan öğrencilerin meslek uygulamasına yönelik güncel bilgiler edinebilme imkanları artırılabilir. Bunlara ek olarak, turist rehberliği mesleği uygulamasında ihtiyaç duyulan dersler yeniden değerlendirilebilir ve ihtiyaçlar doğrultusunda öğretim elemanı istihdamı teşvik edilebilir. Ön lisans düzeyindeki öğretim elemanlarının nitelik bakımından lisans düzeyindeki öğretim elemanlarına kıyasla yetersiz seviyede görüldüğü bulgusuna dayanarak, özellikle ön lisans düzeyindeki öğretim elemanlarının turist rehberliği konusundaki akademik gelişimleri desteklenebilir ve yeni kadro tahsislerinde turist rehberliği eğitimi almış öğretim elemanlarının istihdamına öncelik verilebilir.

Öğretim planlarındaki çok çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda bu durumun yaratabileceği olumsuz etkilerin giderilmesi amacıyla turist rehberliği eğitimi veren tüm okullar için ortak bir temel öğretim planı belirlenip öğretim planlarının bu temel plan dahilinde şekillendirilmesi desteklenebilir. Bu şekilde mezun nitelikleri arasındaki eşitsizlik giderilebilir. Yabancı dil eğitiminde ise mevcut teorik dersler uygulamaya yönelik yeni öğretim teknikleri ile güncellenebilir. Bu şekilde özellikle konuşma

konusunda mezunların sorun yaşadığı yabancı dillere yönelik derslerinin öğrenciler açısından daha kullanılabilir hale getirilmesi sağlanabilir. Buna ek olarak, ikinci yabancı dil eğitiminde sektör ihtiyaçları ve turizm politikaları dikkate alınarak bölgesel farklılıklar öne çıkarılabilir.

Çalışma her ne kadar konuyla ilgili alanyazında yer alan çalışmalara göre daha güncel ve daha bütüncül bir yaklaşım sunsa da bazı sınırlılıklardan söz etmek mümkündür. Verilerin toplandığı tarih itibarıyla öğretim elemanı kadrolarında ve öğretim planlarında çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Çalışma, yalnızca verilerin toplandığı döneme ilişkin bir değerlendirmeyi içermektedir ve turist rehberliği eğitimi lisans ve ön lisans boyutuyla ele almaktadır. Gelecek çalışmalarda en güncel veriler kullanılarak ve lisansüstü turist rehberliği eğitimi de bu çalışmaya dahil edilerek konu daha geniş bir perspektiften ele alınabilir. Bununla birlikte, öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri de dahil edilerek çalışma genişletilebilir.

Kaynakça

- Ahipaşaoğlu, S. (2006). *Turizmde Rehberlik*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslantürk, Y. (2010). Yükseköğretim düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren öğretim kurumlarında uygulanan eğitime yönelik öğrenci algılamaları. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 63-78.
- Baytok, A., Boyraz, M. ve Kabakulak, A. (2019). Turizm/turist rehberliği bölümü akademisyenlerinin profili: Türkiye üniversiteleri örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (68), 1038-1049.
- Boyraz, M. ve Kabakulak, A. (2020). Türkiye'deki turizm rehberliği bölümlerinde görev yapan akademisyenlerin bilimsel yayınlarının bibliyometrik analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 2152-2163.
- Büyükkuru, M. ve Çokal, Z. (2018). Turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ile meslek seçimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15 (2018), 443-474.
- Cansu, E. ve Tanrısever, C. (2020). Turist rehberlerinin yabancı dil eğitimleri üzerine bir araştırma. *Turur Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9 (1), 26-44.
- Çimrin, H. (1995). *Turizm ve Turist Rehberliğinin ABC'si*. Antalya: Akdeniz Kitabevi.
- Çolakoğlu, O. E., Epik, F. ve Efendi, E. (2007). *Tur Yönetimi ve Turist Rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Değirmencioğlu, A. Ö. (2001). Türkiye'de turizm rehberliği eğitimi üzerine bir araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 12 (2), 189-196.
- Düz, B. (2017). Turist rehberliğinde meslek etiği ilkelerinin faydacı etik yaklaşımı ile belirlenmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (2), 1639-1662.
- Eker, N. ve Zengin, B. (2016). Turizm rehberliği eğitimi müfredatlarının uygulama yeterliliğinin profesyonel turist rehberleri bakış açısıyla irdelenmesi. *Turur Turizm ve Araştırma Dergisi*, 5 (2), 4-19.
- Eser, S. ve Şahin, S. (2020). Turist rehberliği mesleğinde yaşanan güncel sorunlar üzerine bir inceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1344-1355.
- Gökdemir, S. (2017). *Turist rehberlerinde iş doyumunu ve tükenmişlik ilişkisi: Bir alan araştırması* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.

- Gökdemir, S. ve Yüksel, O. (2020). *Turlarda Rehber ve Acenta Denetim Usul ve Esasları*. Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Gül, T. (2012). *Türkiye'deki turizm rehberliği öğretim programlarının değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Güven Ö. Z. ve Ceylan U. (2014). Lisans ve ön lisans düzeyinde turizm rehberliği Eğitimi veren okullardaki müfredatların turizm rehberliği meslek yönetmeliğine uygunluğunun incelenmesi. *15. Ulusal Turizm Kongresi*, 13-16 Kasım 2014. Ankara, 186-195.
- İRO, İstanbul Rehberler Odası, (2021). <https://iro.org.tr/tr/53-page-rehberligin-tarihcesi.aspx> (Erişim tarihi: 21.06.2021).
- İşçeli, Z. ve Kılıç, G. (2018). Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitimi veren fakültelerin müfredatlarının incelenmesi. *Turist Rehberliği Dergisi (Tured)*, 1 (1), 41-56.
- İyitoğlu, V. (2015). İş etiği kurallarının uygulanmasının örgütsel ve mesleki bağlılığa etkisi: ön lisans turizm öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 12 (1), 82-98.
- Koçoğlu, C. M. ve Avcı, M. (2018). Turizmde küresel etik kodların uygulanma düzeyleri: turizm eğitimi alan öğrenciler üzerinde bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 539-553.
- KTB, Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2021). <https://www.ktb.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 21.06.2021). Türkiye Turizm Stratejisi (2023) ve Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı (2007-2013)
- Kürkçü M. (2017). Turist rehberliği eğitimi sorunları, sektöre etkileri ve çözüm önerileri. *3. Turizm Şurası Tebliğler Kitabı* (1-3 Kasım 2017). Cilt 2 (2017) 264-274.
- Kürkçü, M. (2018). Rehber adayları gözünden turist rehberliği bölümleri ders programları ve uygulamalardaki yanlışlıklar. *Mediterranean Journal of Humanities*, 8(2), 437-449.
- Mısırlı, İ. (2015). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- MYK, Mesleki Yeterlilik Kurumu (2021). https://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2 (Erişim Tarihi: 21.06.2021).
- Pelit, E. ve Katırcıoğlu, E. (2018). Turist rehberliği mesleğinde taraflar açısından yaşanan sorunlar üzerine bir değerlendirme. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 74-94.
- Tanrısever, C., Bektaş, İ. ve Koç, D. E. (2019). Dünyada turist rehberliği eğitimi. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 2 (1), 44-56.
- Taş, E. (2019). *Lisans düzeyinde turizm rehberliği eğitiminde mesleki İngilizce dersine yönelik bir değerlendirme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Temizkan, R. ve Timur, B. (2020). Türkiye'deki turist rehberliği eğitim modellerinin karşılaştırmalı bir analizi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(4): 3550-3569.
- TUREB, Türkiye Turist Rehberleri Birliği, (2020). <http://www.tureb.org.tr/tr/RehberVeritabani> (Erişim tarihi: 15.06.2020 – 30.11.2020).
- TURING, Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, (2021). <https://www.turing.org.tr/tarihce/> (Erişim tarihi: 21.06.2021).
- Turist Rehberliği Meslek Kanunu (2012, 7 Haziran). *Resmî Gazete* (Sayı: 28331). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120622-2.htm> (Erişim Tarihi: 15.06.2021)
- Turist Rehberliği Meslek Yönetmeliği (2014, 26 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 29217). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/12/20141226-25.htm> (Erişim Tarihi: 15.06.2021)

- TYYÇ, Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi (2021). <http://tyyc.yok.gov.tr/?pid=20> (Erişim Tarihi: 21.06.2021).
- Yarcan, Ş. (2007). Profesyonel turist rehberliğinde mesleki etik üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 18(1), 33-44.
- Yarcan, Ş. (1993). *Seyahat Yönetimi*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Yenipınar, U, Zorkirişçi, A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (2), 111-136.
- Yenipınar, U. ve Kardaş, K. (2019). Turizm rehberliği bölümleri müfredat geliştirme önerisi. *Journal of Travel and Tourism Research*, (14), 1-26.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YÖK, Yüksek Öğretim Kurulu, (2021). <https://yokatlas.yok.gov.tr./tercih-sihirbazı-t4-tablo.php?p=ea> (Erişim Tarihi: 09.07.2021).